

QIRIMTATAR TILI

Öğretici kitap

Harkiv
«Folio»
2020

Münderice

	Kiriş söz	4
1 ders.	Ses. Arif. Elifbe	5
2 ders.	Bu kim? Bu ne?	18
3 ders.	Men kímim? Biz kimlérnimiz?	25
4 ders.	Men studéntim. Biz studentlérnimiz.	30
5 ders.	Men kimim? O, nasıldır? Biz kimlerimiz?	35
6 ders.	Bugün qaysı kün? Şimdi qaysı ay?	41
7 ders.	Men ne yapam? Biz ne yapamız?	45
8 ders.	Men ne oquyım? Men kitap oquyım!	51
9 ders.	Men bu kitapnı begenem! Men oqumağa sevem!	60
10 ders.	Biz meşğüliyetler yapamız!	64
11 ders.	Men seniñ ağanıñ bilem. Biz meraqlı kitap oquymız!	69
12 ders.	Evel men oqudım (oquy edim). Şimdi men raatlanam!	74
13 ders.	Kitap — masada. Kürsü — odada.	79
14 ders.	Tavriya universitetinde. Menim masam üstünde.	84
15 ders.	Yatmaq, oturmaq, turmaq, yürmek ve il.	89
16 ders.	Saat kaç? Saat kaçta?	96
17 ders.	Men qalemnen yazam, dostumnen laf etem, yazıcı olmağa isteyim.	101
18 ders.	Sözler, laflar, laqırdılar... ..	114
19 ders.	Qayda? Qaydan?	129
20 ders.	Areket etemiz... ..	137
21 ders.	Biz yapa edik... Biz yaptıq! Biz daa yapacaqmız!!!	144
22 ders.	Arekette — yaşayış!	157
23 ders.	Biz ediyelerni sevemiz!	162
24 ders.	Hayırlaymız... Tileymiz... ..	169
25 ders.	Fiil — qırımtatar cümlesiniñ başı	174
26 ders.	Aş — işçenlik menbası.	183
27 ders.	Men şeñim. Men şeñlenem!	190
28 ders.	Ukraina — biz... memlekettir	199
29 ders.	Oquymız ve tekrarlaymız	213
30 ders.	Sağ-selâmet olayıq!	219
31 ders.	Şeer içinde tutacaq yolunı tapuv ve il.	235
32 ders.	Türlü-türlü (başqa-başqa yönelişlerde...) areket etemiz	239
33 ders.	Sebep ve netice aqqında söz yürütemiz ... (ne için? — şunuñ için!)	251
34 ders.	Areketniñ maqsadı ve şartı aqqında söz yürüteyik	256
35 ders.	Vaqt ve yer aqqında laf etemiz ... (ne vaqt? qayda? ve il.)	263
36 ders.	Biz oturıp oquymız ... Oquğan soñ turarmız!	267
37 ders.	Oqułğan kitap öğrenilgen qaide ... berilgen imtian!	275
İlave	283

Ğurbetlikte olmağan, Yurtuñdan ayrılsañ da,
Vatanniñ qadrini bilmez. halqıñdan ayrılma!
Til olmasa, il olmaz.

Atalar sözleri

Til ögretüvniñ ananeviy ve yap-yañı usullarınıñ biri de derslikni qullanuvdan çıqarmay, atta *talebe — derslik — oca* üç basamaqlı añlatuvında derslik esas yerini ala. Til ögrenüvniñ başlanğıç devrinde, demek nutuq faaliyetiniñ episi çeşitlerinde til salâhiyetine temel qoyulğanında, derslik müim rol oynay.

‘Qırımtatar tili. Ögretici kitap’ dersligi qırımtatar tilini em daa ögrenmegen, em de bilgileri pekitmege, faalleştirmege, yani qırımtatarca laf etmege, oqumağa, yazmağa ve diñlegen soñ añlamağa ögrenmek istegenler için ayırılıp yazılğan.

Derslikteki oquv malumatını tolusinen menimsegen soñ, qırımtatar tilini em ana tili, em de ecnebiy til olaraq ögrenen kimse, qırımtatar tilinen umumen qullanabilüvniñ B1 (Sınır) seviyesine iriše bile. Derslikniñ mündericesi talebelerni aliy oquv yurtlarına azırlav bölükleri için Oquv programmasına esaslanıp ve D. Mazurik tarafından azırlanılğan ‘Ecnebiyler için ukrain tili. Adım-adım’ dersliginen keliştirip, em de tercime vastasinen (demek luğatını artıq qullanmağa vaqt ayırmay) işniñ tezleştirmesini közde tutıp tertip etilgen.

Buniñ aceti, yaş qırımtatar nesiliniñ bayağı bir kısmı ana tilini ögrenmekten ya marum qalıp, ya da çetel (ukrain, rus) tili vastasinen ögrenmek mecbur olğanlarından da meydanğa çıqtı.

Müellifniñ maqsadı — oquycını, böyle tercimeli derslik üstünde çalışıp, qırımtatar tilini bam-başqa çeşitine ait olğan tilniñ yanaşuvinen, em de şu tilniñ sarf hususiyetlerinden faydalanıp añlatmağanında qandırmaq degildir. (Soñkilerniñ yerine qırımtatar tiline has, mezkür seviyeye ait izaat, nümüne ve misaller ketirilüvinen körünebilir huşsanlar ‘ödeldi.’) Lâkin müellif daa şuña ümüt ete ki, qomşu tiller tesirinden beñzeşme adisesine oğrayatqanımızni, yani devrimizge ait meseleni çezmek zarurlığını, köz öğüne almaqnen beraber qırımtatar tilinde geniş içtimaiy qatlamlarda qonuşabilmek imkânını yaratmaq ve tilimizge has ibareleri qullanmaq kerekligini de yetkizmek niyeti oquycığa añlayışlı olur.

Derslikni gruppalarda ögretmek ya da ocanen (mesleatçınen) şahsiy çalışuvda, em de uzaqtan oqutuv esnasında qullanmaq mümkün. Derslik bir tilde yazılğan, bu, ondan aratıl olmağan çoqmilletli gruppalarda faydalanmağa imkân bere.

Malumat qonuşuv ve bilgi elde etüv yanaşuvı esasında tizilip, 37 derske ayırıp berilgen. Er bir dersniñ öyle adı bar ki, o, qonuşuv mevzusınıñ mündericesini ifade ete ve

talebeniñ (studentniñ) diqqatını, malumatını işlev ketişatında şekillenecek ya da qırımtatar tiliniñ belli bir müim çizgisini kösterecek nutuqtaki qullanabilüvge doğrulta.

Derslik oqutuvniñ ilmiylik esasına, em de ardı-sıralıq, ilerilev ve bütünleştirüv talabına izçenli keliştirip berilgen. Ders:

- qonuşuv ve sarf (grammatik) maqsadı;
- mevzuğa ait sözler;
- qonuşuv maqsadına ait dialoglar;
- dersniñ yañı sözlerini çoqmanalıq ve sarf ceetlerinen menimsemek için işler;
- sarf aqqında shema ya da küçük metinli izaat ile resimler körünişinde malumat;
- sarf çevikligini şekillendirmek için ögrenilgen sözler esasında iş ve qonuşuv imselleri (modelleri);
- qonuşuv maqsadına ait metin(ler);
- icadiy vazifeler ve talebe (student)lerniñ mustaqil çalışmaları için vazifelerden ibaret.

Diqqat! / Malumat kâğıtı / NB! şiarları altındaki qoşma izaat bütün oquv malumatınıñ müitinden keçe ve studentke ögrenenni vaqt ile mustaqil tekrarlamak için hızmet ete.

Derslikte ileride Ukraina (ya da diger bir memlekette) tasıl aluvnen ya da zenaat faaliyetinen bağı diger arzularını yerine ketirüvge doğrultılğan oqutuv esası esapqa alılğan. Oca, talebelerniñ esas oquv maqsadı — qırımtatarlarınñ ana tili türkiy tillerniñ esas hususiyetlerini eñ keñ qavrap alğanı sayesinde, qonuşuv ihtiyacını çeşit türkiy milletler arasında, türlü saa ve allarda teminleybilgen menimsevni açıq-aydın añlağanlarına irişmek kerek.

Derslik qırımtatar ve ecnebiy talebelernen, cetelden kelgen oquycılarnen çalışuvda sınap baqılğan.

Soñki 6 yıl içinde Qırım etrafında ve qırımtatarlar arasında olup keçken ve tillerinde, medeniyetlerinde akis olunğan aqibetleri diqqattan almay, atta seslenmege ve bunen birlikte namlı ocalar ve meslekdeşlerinden alğan bilgilernen paylaşmaq ihtiyacını, kerekligini duyarq, müellif, şu derslik üstünde doğrudan-doğru 3 yıl devamında çalışıp, ocalıq tecribesini Sizge, sayğılı oquycılar, avale etmege cesaretlendi. Em, Ukrainada resmen tanılğan latin elifbesi esasında qırımtatar tilini geniş dairege ilkide taqdim etkenni aqlından çıqarmay, bütün mesüliyetlikniñ şuurına bara da, Siziñ sağılam, faydalı tenqidiñizni selâmlay.

1 ders

SES. ARIF. ELİFBE

Laqırdı mevzusu: Körüşüv

Sarf: Qırımtatar elifbesi. Ses ve arifler

1. AQILDA TUTUÑIZ:

Qırımtatar elifbesi 31 ariften ibaret. Yazıda olarnı 8 sozuq ve 23 tutuq ses ifadeley.

büyük	küçük	adı	büyük	küçük	adı
A	a	A	M	m	Me
B	b	Be	N	n	Ne
C	c	Ce		ñ	Ñe
Ç	ç	Çe	O	o	O
D	d	De	Ö	ö	Ö
E	e	E	P	p	Pe
F	f	Fe	R	r	Re
G	g	Ge	S	s	Se
Ğ	ğ	Ğı	Ş	ş	Şe
H	h	He	T	t	Te
I	ı	I	U	u	U
İ	i	İ	Ü	ü	Ü
J	j	Je	V	v	Ve
K	k	Ke	Y	y	Ye
Q	q	Qı	Z	z	Ze
L	l	Le			

Malümat kâğıtı

Ekseriyette bir arif bir sesni ifadeley.

H arfi eki türlü sesni ifadeley bile:

1) teren til arfi *h* sesini: *halq*, *ahır*, *ruh*;

2) farıngal *h* sesini (alınmalarda rastkelir, latin elifbesine keçüv devrinde yazılışı ve telâffuzı eki türlü ola bilir): *meramet* (*merhamet*), *Alla* (*Allah*), *sana* (*sahna*).

â arfi elifbege kirsetilmegen, çünki arap ve fars tillerinden alınğan sözlerde dáima yımşaq *g*, *k*, *l* tutuqlarından soñ kelgen ög sıra *a* sesini ifadelemek için qullanıla: *kâr*, *tükân*, *lâkin*.

Qırımtatar elifbesi

Aa Bb Cc Çç Dd Ee Ff
Gg Ğğ Hh Iı İi Jj Kk Qq
Ll Mm Nn ñ Oo Öö Pp
Rr Ss Şş Tt Uu Üü
Vv Yy Zz

2. DİNLEÑİZ VE TÉKRARLAÑIZ:

[a]	a-a-a	a-e-e	a-i-a	a-a-ı
[e]	e-e-e	e-i-e	e-a-a	e-e-i
[ı]	ı-ı-ı	ı-ı-u	ı-a-ı	ı-ı-a
[i]	i-i-i	i-i-ü	i-a-e	i-i-e
[o]	o-a-o	o-u-u	o-a-a	o-u-a
[ö]	ö-e-e	ö-ü-e	ö-ü-ü	ö-e-i
[u]	u-a-a	u-u-a	u-a-a	u-u-ı
[ü]	ü-ü-ü	ü-ü-e	ü-e-e	ü-ü-i

Malümat kâğıtı

Qırımtatar tilinde 8 sozuq ses bar, olarnı yazıda **a, e, ı, i, o, ö, u, ü** arifleri ifadeley.

a-a-o	a-a-e	e-a-e	ü-ü-i	a-ı-ı	i-a-a
u-a-a	ı-a-e	e-i-ü	ü-e-i	u-u-ı	i-e-e
i-a-ı	e-a-e	e-ü-i	ü-ü-e	o-u-ı	i-â-i
u-a-ı	u-a-u	e-i-i	ü-a-e	o-a-ı	i-â-e
e-a-ı	ı-a-a	e-â-e	ü-e-e	a-o-ı	i-i-a
a-e-ı-i-o-ö-u-ü					

3. DİNLEÑİZ VE TEKRARLAÑIZ:

a-â-e	ya-a-ı	ya-a-a	a-yı-a
ye-â-e	e-â-e	yü-e-i	ye-a-e
ı-ı-ı	i-e-i	a-i-i	e-i-ye
u-u-u	yo-u-u	yü-e-ü	ö-ü-i
a-a-ı-ı	e-e-i-e	ö-ü-i-i	o-u-ı-ı
ya-i-â-ı	ü-a-i-e	i-e-e-e	a-ı-a-a
a-â-a-ı	i-i-i-i	e-e-e-e	ı-ı-ı-ı
a-e-a-a	ü-e-e-i	e-i-e-i	ı-a-ı-a
u-a-a-e	ü-e-e-e	e-ü-e-i	u-u-ı-ı
a-ı-a-ı	yö-e-i-i	ye-i-e-e	yo-a-a-ı

Malümat kâğıtı

İ arfi söz başında ve **y** arfniñ ögünde ince aytıla, qalğan allarda ise **i** ve **ı** arasında aytılğan qısqa şekillerde rastkele.

I arfi qısqa aytıla.

Ö, ü arifleri tek **d, t, s, ç, k** ariflerinden soñ ince, qalğan allarda ise orta ya da qalın telâffuz etile.

4. OQUÑIZ:

oya, aya, iya, ıya, eya, uya
öye, eye, iye, ye, ae, aye

oyu, uyu, iyi, iyy, eyü, ayu
yaye, yüye, iye, üye, yee, ue

öe, iyy, eiy, ıyı, uya, ıyy
aaa, uyua, iyee, iyii, iiiii

5. AQILDA TUTUÑIZ. TUTUQ SESLER (CONSONANTS):

№	Arif (letter)		Ses (sound)	
	Qırımtatar tili		Qırımtatar tili (Crimean Tatar language)	İngliz tili (English equivalent)
1	D, d		duyğu [duyğu] — feeling	[d] — dress
2	T, t		tuman [tuman] — fog	[t] — table
3	K, k		kitap [kitap] — book	[k] — kind
4	Q, q		qol [qol] — hand	[kh] — khan
5	Ğ, ğ		ağa [ağa] — brother	[h] — haw
6	B, b		bala [bala] — child	[b] — banner
7	Ç, ç		çöl [çöl] — field	[ch] — church
8	L, l		lampat [lampat] — lamp	[l] — lamp
9	V, v		suvuq [suvuq] — cold, Vatan [vatan] — Homeland	[v] or [w] — voice, work
10	S, s		bosağa [bosağa] — porch	[s] — glass
11	N, n		anter [anter] — dress	[n] — name
12	Ñ		deñiz [deñiz] — sea	[ŋ] — feeling

6. DİNLEÑİZ VE TEKRARLAÑIZ:

M m ma-me-mi-mo-mı-mu*

N n in-on-in-un-an-en
a-na me-ni
o-nı i-ne
u-nu ü-nü
e-ne a-man
ö-ne e-ni
ma-ni o-ne

ana

B b ba-bo-bı-be-bi-bü
ab-ob-ib-eb-ib-ub
ba-ba ab-ba
o-ba ö-be
u-ba ü-be
u-bu ü-bü
o-bo e-be
bı-ı bi-i

baba

Anam ve babam. Anam anda.
Anamnen babam. Babam mında.
ve ~ -nen anda ≠ mında

*Tutuq sesler ince sozuqlar ögünde yımşamaz. İnce sozuqlar qalın ve qısqa oqlır.

7. YAZIÑIZ.

M m

N n

B b

8. DIÑLEÑIZ VE TEKRARLAÑIZ:

Q q qa-qo-qu-qı-qi-aq
K k ke-ki-kü-kâ-kö-ek
a-qa e-ke
o-qu ö-kü
u-quq ü-küm
aq-qı e-ki
qı-yıq ki-yik
daq-qa ki-ye
yoq, qoy, köy, kiy, aq,
eki, quyu, kiymek

9. YAZIÑIZ.

Q q

K k

Y y

ñ

10. DİÑLEÑİZ VE TEKRARLAÑIZ:

11. OQUÑIZ:

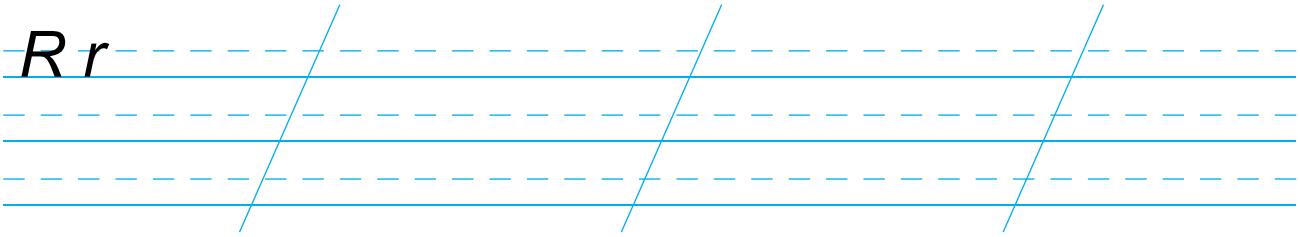
R r ra-re-ri-ro-ru-rı
 ar-er-ır-ir-or-ör
 a-ra ra-a
 o-ra u-ra
 ü-re ö-re
 i-ri ı-rı
 e-re e-er
 u-ru ı-ra
 irimek, oraq, urmaq,
 nar, ber, bar, qar, kâr

eken, qaqqan,
 baqqan, onıñ,
 Qırım, qara,
 babañ, anañ,
 kün, keñ,
 qan, añ.

12. YAZIÑIZ.

13. DİÑLEÑİZ VE TEKRARLAÑIZ:

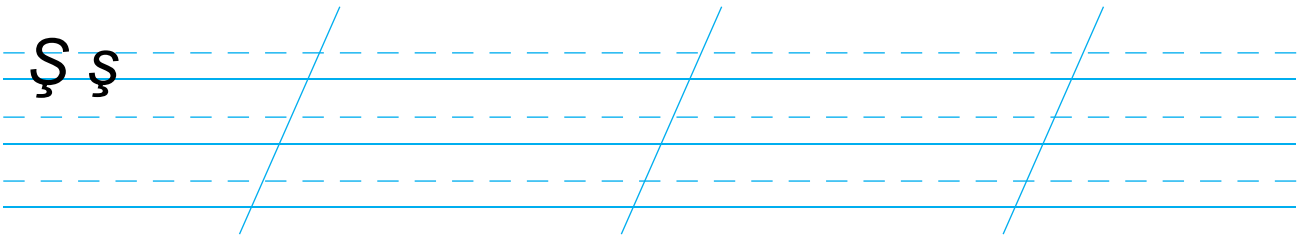
14. OQUÑIZ:

bu, şu, o,
 şeker, şan, şeñ, aş,
 iş, şey, köşe, qış,
 qaşıq, şura.

15. YAZIÑIZ.

16. DİÑLEÑİZ VE TEKRARLAÑIZ:

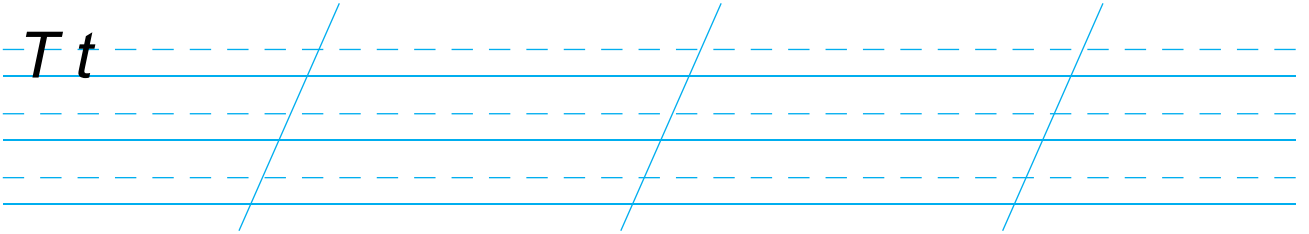
17. OQUÑIZ:

tata, turna,
at, ot, turmaq,
ötmek, tayaq,
töşek, ştan,
armut

18. YAZIÑIZ.

19. DİÑLEÑİZ VE TEKRARLAÑIZ:

20. OQUÑIZ:

ad, dayı,
daa, dua,
yarımada,
qayda, edi,
dedi,
demek

21. YAZIÑIZ.

